3. Вербицька П. Теоретико–методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. … доктора пед. наук : 13.00.07 / Вербицька П. – К., 2010. – С. 5–20.
4. Громадянин – Держава - Громадянське виховання. Антологія / Упорядники М. П. Рагозін і О. В. Сухомлинська. – Донецьк : Видавництво "Донбас ", 2001. – 262 с.
5. Грушевський М. На порозі нової України / М. Грушевський – К. –1918. – С. 7–15.
6. Залужний О. С. Учення про колектив / О. С. Залужний. – Харків : Держ. видавництво України. –1928. – С. 3–4, 44–75, 84.
7. Кучинська І. О. Виховання громадянськості в Україні (друга половина XIX – XX ст.) : монографія / І. О. Кучинська. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2009. – 196 с.
8. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка: Навч. посіб. / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.

The article lights up the possible variant of actualization of experience of education of gromadyanskosti of children and young people in a projection on the modern tasks of civil education
Key words: *actualization, directions, development, ideas, civil education.*

УДК 371.134

Луцик І. Г., Бордюг О. Г.*

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті розглядається питання впровадження інтерактивних технологій навчання у систему підготовки майбутніх учителів у педагогічних коледжах.
Ключові слова: *інтеракція, інтерактивне навчання, модель, модуль, педагогічна технологія, гра ділова, навчальна робота у групі, дебати, дискусія, рефлексія, співробітництво.*

На сучасному етапі в Україні створюються умови для переходу до гуманітарного, особистісно-орієнтованого, спрямованого на формування духовно багатої особистості, навчання. Стрімкий розвиток технологій висуває перед освітою нові завдання, що потребують перегляду змісту освіти, форм, методів, прийомів навчання. Національна доктрина розвитку освіти, Державна програма «Вчитель», Концепція 12-річної загальноосвітньої середньої школи орієнтують на запровадження в навчальний процес таких технологій навчання, які розвивають «уміння самостійно вчитися, критично мислити, здатність до самопізнання і самореалізації особистості в різних видах творчої діяльності [4]».

Сучасна педагогіка відмовляється від твердого «авторитарного керування», де студент є «об'єктом» навчальних впливів, і переходить до системи організації, підтримки і стимулювання самостійної пізнавальної діяльності об'єкта навчання, створення умов для творчості, до навчання творчістю, до педагогіки співробітництва [3]. При такому підході студенти стають співавторами занять, основна ж стратегія полягає у виявленні індивідуальних здібностей і схильностей майбутніх учителів та створенні сприятливих умов для їх подальшого творчого розвитку і професійного зростання.

Це передбачає методологічну переорієнтацію управління освітнім процесом, спрямовану на професійно-особистісний розвиток студентів педагогічних коледжів на основі реалізації принципів гуманізації, диференціації та індивідуалізації освіти.

* © *Луцик І. Г., Бордюг О. Г., 2013*

Одними з основних інновацій у галузі освіти є інтерактивні технології навчання. Навчання має бути спрямоване не тільки і не стільки на засвоєння готових науково-практичних знань, а на можливість продукування нових знань, на розвиток креативності, гнучкості мислення, на моделювання нових способів діяльності.

Застосування інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі вищого навчального закладу дозволить розвивати основи нестандартного мислення студентів, відхилитися від стереотипності у мисленні, розвиває уяву, навички комунікативного спілкування, інтелектуальну, емоційну, мотиваційну та інші сфери.

Оскільки інтерактивні технології все більше заявляють про себе в загальній системі технологій навчання в освітньому процесі, варто звернутися до історії їх виникнення, досліджень, а також доцільності та перспектив використання.

Теоретичні підходи до інтерактивного навчання, які мають глибоке історичне коріння, привертали увагу багатьох вчених. Їх цікавила як психологічна сторона проблеми – питання активності людини, активізації його навчально-пізнавальної діяльності: Б. Ананьєв, Л. Виготський, Дж. Дьюї, А. Леонтьєв, С. Рубінштейн, Ж.Ж. Руссо та інші, так і педагогічна, – направлена на пошук найбільш ефективних форм і методів навчання: Я. Коменський, А. Макаренко, І. Песталоцці, В.А. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. У розробці проблеми інтеракції брали участь Р. Мертон, Дж. Мід, Дж. Морено, К. Фопель, Т. Шибутані та інші. Проте в практиці навчання, їх розробки не набули широкого поширення як з об'єктивних причин історичного розвитку, так і в зв'язку з відсутністю ефективних, технологічних прийомів і методів практичної реалізації.

Помітний поштовх до розширення дидактичного використання технологій інтерактивного навчання, поклали дослідження та розробки ділових та імітаційних ігор таких фахівців, як Н. Анікєєва, І. Абрамова, Л. Борисова, А. Вербицький, І. Іванов, В. Платов, В. Подіновський, В. Рибальський, А. Смолкін, І. Сироєжин, С. Шмаков та інші.

Взаємодія учасників навчального процесу як основа інтерактиву використовувалася ще з давніх часів, що давало позитивні результати, але вона мало запроваджувалася в освітніх закладах, особливо в системі вищої освіти, і здебільшого без належного методичного забезпечення, теоретичного осмислення, експериментальної перевірки та модернізації управлінських процесів.

Сьогодні особливо актуальними є ***технологізація процесу навчання,*** надання йому особистісно зорієнтованої спрямованості в системі освіти.

Вперше у 20-ті рр. XX ст. термін «педагогічна технологія» згаданий у роботах з педології, заснованих на працях з рефлексології (В. Бехтерєв, І. Павлов, С. Шацький). Тоді ж розповсюдилося поняття «педагогічна техніка», яка в педагогічній енциклопедії 30-х рр. XX ст. була визначена як сукупність прийомів і засобів, спрямованих на чітку й ефективну організацію навчальних занять.

У наш час, аналізуючи поняття «педагогічна технологія», С. Сисоєва нараховує понад 300 його ознак, наприклад: педагогічна система; системно-діяльнісний підхід до освітнього процесу; раціональний спосіб досягнення свідомо сформульованої освітньої мети; наука; педагогічна діяльність; мистецтво педагога; модель; засіб оптимізації та модернізації освітнього процесу; процесуальний компонент розвитку освіти; інтегративний підхід в освіті [10].

Науковцями визначено, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати основним критеріям технологічності: ***системності*** (наявність логіки процесу, взаємозв'язку частин, цілісності), ***керованості*** (можливість діагностики досягнення цілей, планування процесу навчання), ***ефективності*** (вибиратися відповідно до результатів і оптимальних затрат, гарантувати досягнення певного стандарту навчання), ***відтворюваності*** (можливості застосування в інших однотипних навчальних закладах іншими суб'єктами).

Концептуальні положення поставленої проблеми розглянуто в роботах М. Кларина, О. Коротаєвої, С. Мухіної, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Пометун, С. Сисоєвої, А. Хутор-

ського, Н. Юсуфбекової та інших. Філософський аспект висвітлено в роботах В. Андрущенка, Б. Гершунського, І. Зязюна, В. Кременя; дидактики – А. Алексюка, С. Архангельського, С. Гончаренка, І. Жерносєка, Ю. Мальованого, О. Савченко, В. Сластьоніна.

Проблему організаційних форм і методів навчання студентів педагогічних коледжів не можна розглядати ізольовано від загальнодидактичної концепції навчання, розробленої в дидактиці (Ю. Бабанський, Н. Верзилич, Є. Голант, М. Данилов, Б. Есипов, Т. Ільїна, І. Лернер, М. Левина, М. Махмутов, П. Підкасистий, М. Скаткін, Г. Щукіна).

Проте в даних роботах поза увагою залишилося питання цілеспрямованого впровадження інтерактивних технологій навчання в систему підготовки майбутніх педагогічних кадрів. Виявлена проблема потребує також поглибленого аналізу, наукового переосмислення та детальнішого дослідження управління впровадженням інтерактивних технологій у систему навчання студентів педагогічних коледжів. За таких вимог підвищення якості та ефективності функціонування системи вищої освіти об'єктивно обумовлює необхідність розробки науково-методичних засад управління впровадженням інтерактивних технологій в освітню діяльність педагогічних коледжів.

Дослідження сучасних науковців (Н. Балицька, К. Баханов, О. Біда, Г. Волошина, О. Єльникова, Г. Коберник, О. Коберник, Н. Коломієць, Л. Кондрашова, О. Коротаєва, О. Пєхота, Л. Пироженко, Н. Побірченко, О. Пометун, Г. Самохіна, Т. Сердюк, М. Скрипник, Н. Суворова, Г. Шевченко, П. Шевчук) показують, що серед існуючих проблем вищої освіти однією із важливих залишається створення умов навчання, які б дали змогу студенту вести самостійний пошук глибинної загальнокультурної суті, відображеної у змісті навчального матеріалу.

Лозунг «Від діяльності - до знань» може стати основою побудови інформаційно-проектних, консалтингово-проектних та ін. моделей навчання. Лекційні заняття повинні входити в освітній процес як результати колективної рефлексії або проблематизації конкретних запитів студентів.

Науковці (Н. Павленко, Г. П'ятакова) вважають, що в основі реалізації суб'єктної позиції учасників освітнього процесу лежить:

- ***діалогічна взаємодія*** – передбачає насамперед принципову рівноправність сторін у тому, що стосується осмислення фактів, оцінок, відносин, пояснення ціннісних і ідейних позицій один одного, відкриту атмосферу взаємодії, готовність учасників бути в діалозі, неперервне професійне й особистісне становлення осіб, які навчаються;
- ***суб'єктна активність*** – передумова суб'єктного становлення, характеристика, яка визначає успіх будь-якої діяльності;
- ***творче освітнє середовище*** – передбачає розвиток структури підвищення кваліфікації, її змісту й освітньої технології, а також забезпечення умов емоційно-ціннісного опрацювання запропонованого матеріалу [6; 9].

Метою статті є визначення актуальності, ефективності та особливостей упровадження інтерактивних технологій навчання в систему вищої педагогічної освіти на основі технологізації процесу навчання.

Отже, порівняльний аналіз освітніх технологій різних поколінь показує, що на даний час інтерактивні технології здатні стати інструментом виконання ряду завдань сучасної освіти в ефективному управлінні підготовки майбутніх учителів у педагогічних коледжах.

Інтерактивне навчання означає навчання, засноване і побудоване на міжособистісній взаємодії. Інтеракція виключає домінування однієї думки над іншою. Інтерактивні методи – це методи взаємодії з одногрупниками, «з досвідом, який служить центральним джерелом навчального пізнання» (М. Кларін), сприяння налагодженню міжособистісних стосунків у групі, інтенсивному засвоєнню матеріалу й активній участі суб'єкта навчальної діяльності; це система науково обґрунтованих дій учасників процесу соціально-психологічної взаємодії (інтерактивне спілкування й інтерактивний діалог), здійснення яких із великою мірою гарантії призводить до досягнення поставлених цілей навчання [5, с. 70].

Найбільш продуктивними в синергетичній системній організації освітньої діяльності, на наш погляд, є такі інтерактивні методи, як мозкова атака (брейнстормінг), робота в малих групах, ділові ігри, ігри-розминки, вправи зі зворотним зв'язком, кероване обговорення, аналіз конкретних ситуацій, дискусія, тренінг та ін.

У вітчизняній дидактиці виокремлюються форми інтерактивного навчання: «велике коло», «акваріум», «дебати», «мозковий штурм», «метод проектів», «ділова гра» тощо (за О. Пометун) [8].

У педагогічній практиці також широко використовуються дискусії, полеміки, дебати, які вимагають, щоб майбутні фахівці аналізували, оцінювали факти, наводили аргументи, уважно слухали інших (О. Нікітіна, Т. Сердюк). Подібні методи характеризуються суб'єктивною діяльністю учасників, коли кожен учасник має можливість проявити індивідуальні якості та зафіксувати своє „я" не тільки в уявній ситуації, але й у всій системі міжособистісних відносин: „студент – студент", „студент – група", „студент – викладач".

Інтерактивні методи навчання в системі вищої педагогічної освіти у «чистому» вигляді практично побачити складно. Вони взаємопов'язані. На якомусь етапі метод виступає у вигляді прийому, прийом переростає в метод. Інтерактивні методи навчання з цієї причини, очевидно, і є привабливими, оскільки студенти їх моделюють не з наказу викладача, а самостійно. У результаті вони самі стають суб'єктом-об'єктом пізнавального процесу.

Робимо висновок: *колективна форма організації навчальної діяльності належить до інтерактивних технологій.*

У науковій літературі існують різні погляди щодо класифікації інтерактивних технологій навчання. Оскільки систему форм навчальної діяльності студентів педагогічних коледжів становлять фронтальна (викладач проводить заняття з усім колективом студентів), індивідуальна (навчальна робота проводиться з кожним окремим студентом), групова (робота проводиться з невеликими групами студентів) та парна (навчальна робота організовується в постійних або змінних парах), то всі інтерактивні технології навчання можна умовно поділити на чотири групи залежно від мети та форм (моделей) організації навчальної діяльності студентів.

Загальновідомо, що методи навчання в будь-якій підсистемі освіти тісно пов'язані з метою навчання, його змістом, рівнем підготовки суб'єкта навчання, наявністю й особливостями дидактичних засобів, а також кількістю часу, на який розраховує педагог для вивчення певної теми.

Як доводить наше дослідження, результативність навчання підвищується із застосуванням аудіовізуальних засобів, групових форм діяльності і практичних дій у процесі синергії.

У практиці фасилітаторів позитивно зарекомендували себе методи, які допомагають виробляти вміння самостійно здійснювати пошук нестандартних рішень (метод нових варіантів, метод інформаційної недостатності або навпаки – насиченості). Як правило, вони ведуть до спільної творчої групової діяльності.

Інтерактивні технології навчання не виключають індивідуальну роботу студентів. Традиційна педагогічна підготовка передбачає цілеспрямоване формування навиків роботи з індивідуальними засобами навчання. Одночасно в навчанні майбутніх педагогів важливою є роль викладача, який координує доступність інформаційних каналів для студентів, що в подальшому виходитимуть на рівень інтерактиву.

Поєднання координуючої позиції викладача і самостійності студента дає змогу кожному вирішувати свої завдання як на локальному, так і на метарівні, що в кінцевому результаті веде до вдосконалення педагогічного інструментарію вчителя-практика. Тому *традиційні види навчання доцільно доповнювати інтерактивними технологіями навчання.*

Досвід роботи стосовно ефективної організації навчальної діяльності із впровадженням інтерактивних технологій навчання в систему вищої педагогічної освіти засвідчує, що організаційні форми і методи в синергетичному освітньому процесі навчання студентів

мають відповідати дидактичним вимогам андрагогіки, враховуючи не тільки освітній рівень студента, його досвід, вік, здібності і т.ін., але й сприяти активній взаємодії студента з одногрупниками, його самореалізації у спілкуванні, що має бути провідним мотивом у професійному розвитку.

У результаті спостережень за організацією навчання у педагогічному коледжі із використанням різних моделей навчання: активної, пасивної (за Я. Голантом) та інтерактивної (за О. Пометун, Л. Пироженко) виявлено:

- студенти запам'ятовують 80% матеріалу, який опрацьовували та висловлювали самостійно та 90 % усіх видів навчальної діяльності, у яких були задіяні (інтерактивні вправи);
- поліпшується не тільки запам'ятовування матеріалу, але й його ідентифікація, використання в повсякденному житті;
- робота в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей як комунікабельність, співробітництво, уміння відстоювати свою точку зору, йти на компроміси.

У цілому інтерактивні технології навчання в системі підготовки майбутніх педагогів можна розцінити як один із найбільш гнучких засобів формування професійних знань, майстерності вчителя, здатності оцінювати і використовувати вдалі методики викладання.

Список використаних джерел

1. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів : монографія / Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Г. П. Волошина та ін. / Уман. держ. ун-т ім. П. Тичини. – К. : Наук. світ, 2003. – 138 с.
2. Загвязинский В. И. Инновационные процессы в образовании : сб. науч. трудов / Владимир Ильич Загвязинский. – Тюмень : 1990. – 98 с.
3. Кларин М. В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / Михаил Владимирович Кларин // Педагогика. – 2000. – № 7. – С. 2-18.
4. Концепція 12-річної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – №21.
5. Лезова Л. В. Активные методы обучения как средство профессионального самоопределения студентов УСПО : дис. … канд. пед. наук : 13.00.01 / Лезова Лариса Викторовна– М., 2001. – 221 с. : ил.
6. Павленко Н. О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти" / Н. О. Павленко. – К., 2008. – 21 с.
7. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / за ред. С. О. Сисоєвої; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2001. – 502 с.
8. Пометун О. І. Підготовка вчителів початкових класів : інтерактивні технології у ВНЗ : навч. посібник / Олена Іванівна Пометун, О. А. Комар / Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : РВЦ «Софія», 2007. – 66 с.
9. П'ятакова Г. П. Інтерактивні методики та специфіка їх застосування у вищій школі : метод. посіб. для студ. та магістрантів гуманітарних спец. / Галина Павлівна П'ятакова, Олександр Леонідович Глотов / Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Лабораторія славістичних та методологічних студій. – Т., 2002. – 21с.
10. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : моногр. / Світлана Олександрівна Сисоєва. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 407 с.

This article is devoted to the implementation of new teaching interactive methods and techniques in the system of training future teachers in pedagogical colleges.

Key words: *interaction, interactive education, model, module, pedagogical technology, management game, group work, debates, discussion, reflection, cooperation.*